

Senad Mulabdić*

OBJEKTIVNA KUMULACIJA TUŽBENIH ZAHTJEVA

SAŽETAK

Objektivna kumulacija tužbenih zahtjeva je procesni institut koji pruža mogućnost tužiocu da u jednoj tužbi ili tokom parnice istakne više tužbenih zahtjeva protiv istog tuženog ili više tuženih. Ovaj rad razmatra moguće načine zasnivanja objektivne kumulacije, vrste objektivne kumulacije, kriterije za razlikovanje pojedinih vrsta objektivne kumulacije, pravila postupanja suda kada se radi o eventualnoj kumulaciji, primjenu eventualne kumulacije u sudskoj praksi, nastanak parnice kod objektivne kumulacije, slučajeve kada ne postoji objektivna kumulacija određivanje vrijednosti spora u odnosu na kumulativno postavljene zahtjeve, postupanje prvostepenog suda u slučaju objektivne i subjektivne kumulacije, postupanje drugostepenog suda po žalbi tuženog protiv prvostepene presude kojom je usvojen eventualni zahtjev, postupanje drugostepenog suda u slučaju istovremene objektivne i subjektivne kumulacije kada se žali samo supsidijarni tuženi na dosuđujući eventualni zahtjev, kritički osvrt na sadašnje zakonsko rješenje objektivne kumulacije sa prijedlogom de lege ferenda.

Ključne riječi: Isticanje više glavnih zahtjeva protiv jednog ili više tuženih, određivanje redoslijeda zahtjeva i tuženih, atrakcija nadležnosti.

* Prof. dr., Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli i sudija Kantonalnog suda u Tuzli.

UVOD

Tužba je dispozitivna parnična radnja kojom se pokreće parnični postupak za pružanje odgovarajuće pravne zaštite. Tužba mora da sadrži, između ostalog, i određen zahtjev u pogledu glavne stvari i sporednih potraživanja.¹ U pravnom životu uobičajeno je da tužilac u tužbi istakne jedan glavni zahtjev (npr. za povrat individualno određene stvari, za naknadu štete itd.) i sporedni zahtjev za dosuđenje troškova postupka i/ili kamata. Kada tužilac postupi na ovaj način, takav tužbeni zahtjev naziva se jednostavan.

Tužbeni zahtjev je složen kada tužilac u jednoj tužbi istakne više zahtjeva protiv istog tuženog. Takvo spajanje tužbenih zahtjeva u sudskoj praksi i pravnoj nauci naziva se objektivna kumulacija i rezultat je dispozicije tužioca. Tužilac na ovaj način može postupiti, ali i ne mora, dok je druga mogućnost da podnese posebne tužbe za svaki od više zahtjeva koji će se pojedinačno raspraviti u posebnim parnicama. Objektivna kumulacija tužbenih zahtjeva je procesni institut koji pruža mogućnost da tužilac u jednoj tužbi istakne više tužbenih zahtjeva protiv istog tuženog, slijedom čega se može više spornih odnosa zajednički raspraviti između istih stranaka u istoj parnici. Sasvim je prirodno i racionalno da se omogućí tužiocu da umjesto većeg broja parnica, pokrene samo jednu parnicu protiv istog tuženog, u kojoj će mu istovremeno biti pruženi različiti vidovi pravne zaštite.² Tuženi je onaj, za koga tužilac u tužbi tvrdi da se prema njemu nalazi u određenom odnosu, koji, in abstracto, opravdava isticanje tužbenog zahtjeva, a ne onaj koji se zaista nalazi u takvom odnosu prema tužiocu.³ U parničnom postupku dopušteno je zasnovati samo takve oblike objektivne kumulacije i alternacije koji su izričito predviđeni zakonom.⁴ Treba uzeti da tužilac ističe više zahtjeva ako predlaže više odluka.⁵

U odnosu na momenat nastanka objektivna kumulacija može biti početna i naknadna. Isticanje više tužbenih zahtjeva moguće je, ne samo u tužbi, već i naknadno u toku zasnovane parnice isticanjem drugog zahtjeva uz postojeći (objektivna preinaka tužbe) i ako se radi o isticanju pre-judicijelnog zahtjeva za utvrđenje pravnog odnosa koji je postao sporan u toku parnice, kada dolazi do sukcesivne kumulacije. U izreku presude

¹ Vidi: čl.53.stav 2. tačka 2. Zakona o parničnom postupku (ZPP), Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj 53/05, 73/05 i 19/06.

² G.Stanković, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet, Niš 1998, 304.

³ S.Zuglia, S.Triva, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Narodne novine, Zagreb 1957, 416.

⁴ M.Dika, J.Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, OSCE Sarajevo 2000, 320.

⁵ B.Poznić, *Građansko procesno pravo*, Savremena administracija, Beograd 1980, 330.

unose se odluke po oba zahtjeva, tj. i po prejudicijelnom i po prvobitno istaknutom tužbenom zahtjevu.⁶ Isticanje prejudicijelnog zahtjeva ne smatra se preinačenjem tužbe.

Objektivna kumulacija odnosi se samo na kumuliranje više glavnih zahtjeva. Isticanjem sporednih zahtjeva uz glavni ne nastaje objektivna kumulacija. Tužilac može od suda tražiti da prihvati sve istaknute glavne zahtjeve ili samo jedan od više kumuliranih zahtjeva po redosljedu koji je odredio, zavisno od toga koja je vrsta objektivne kumulacije zastupljena u konkretnom predmetu spora. U jednoj tužbi može se istaći više glavnih zahtjeva različite vrste po svojoj pravnoj prirodi (deklaratorni, kondemnatorni, konstitutivni, koji se mogu međusobno kombinovati). U pravnom životu tužilac će redovno istaći više glavnih zahtjeva u složenim sporovima. Od objektivne kumulacije tužbenih zahtjeva treba razlikovati subjektivnu kumulaciju kada se u ulozi tužioca može pojaviti više lica ili kada se jednom tužbom može tužiti više tuženih (suparničarstvo). Međutim, moguće je da istovremeno dođe i do subjektivne i do objektivne kumulacije.⁷ U ovoj situaciji postoji više tužilaca i/ili tuženih i više istaknutih glavnih zahtjeva prema svim tuženima ili pojedinim tuženima, po redosljedu koji je odredio tužilac, zavisno od toga koji je oblik suparničarstva zastupljen. Suparničarstvo predstavlja subjektivnu kumulaciju tužbenih zahtjeva, ali ujedno i objektivnu, jer u parnici u kojoj učestvuje više osoba u jednoj stranačkoj ulozi ima barem toliko zahtjeva koliko i osoba sa procesnim položajem stranke.⁸

Procesni institut objektivne kumulacije doprinosi ekonomičnosti postupka i pravnoj sigurnosti. O svim istaknutim glavnim zahtjevima sud odlučuje jednom presudom u zasnovanoj parnici, dok bi vođenje posebnih parnica moglo dovesti do donošenja različitih presuda u istoj pravnoj stvari među istim strankama. Pravnozaštitni je cilj instituta objektivne kumulacije da se jednakim postupanjem i eventualno odlučivanjem pridonese procesnoj ekonomiji, efikasnosti, koncentraciji i pravnoj sigurnosti.⁹ Isticanjem više zahtjeva u jednoj tužbi dolazi do atrakcije nadležnosti. Atrakciona nadležnost u slučaju isticanja više tužbenih zahtjeva u jednoj tužbi daje pravo tužiocu da izabere koji je sud mjesno nadležan za bilo koji od istaknutih zahtjeva, što podrazumijeva i pravo na izbor između opšte i posebne mjesne nadležnosti, koja je za taj zahtjev propisana.¹⁰

⁶ M.Janković, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Privredna štampa, Beograd 1977, 241.

⁷ G.Stanković, 303.

⁸ S.Zuglia, S.Triva, 411.

⁹ M.Dika, J.Čizmić, 320.

¹⁰ Odluka Saveznog suda Grs 57/85 od 12.XII 1985., R.Petaković, *Komentar Zakona o parničnom postup-*

1. Načini zasnivanja objektivne kumulacije

Objektivna kumulacija zasniva se, prije svega, podnošenjem tužbe u kojoj je tužilac istakao više glavnih zahtjeva protiv istog tuženog. Zahtjev u tužbi, petit, osnovni je dio tužbe. U njemu je sadržano traženje pravne zaštite, na koje sud odgovara u izreci presude. Izreka presude postaje materijalno pravomoćna u granicama istaknutog zahtjeva.¹¹ Drugi način zasnivanja je objektivno preinačenje tužbe kada je tužilac, uz postojeći zahtjev, istakao i drugi zahtjev.¹² U ovom slučaju se radi o naknadnoj ili sukcesivnoj kumulaciji tužbenih zahtjeva. Do ovakve naknadne kumulacije tužbenih zahtjeva može doći samo ako su ispunjeni uslovi za objektivnu preinaku tužbe.¹³

Treći način zasnivanja objektivne kumulacije je isticanje prejudicijelnog zahtjeva za utvrđenje pravnog odnosa koji je među strankama postao sporan u toku parnice, kada takođe dolazi do naknadne kumulacije tužbenih zahtjeva. U toku parnice koju je tužilac pokrenuo kondemnatornom tužbom, tuženi može osporiti postojanje pravnog odnosa koji uslovljava odluku o tužbenom zahtjevu za osudu na činidbu. U takvoj procesnoj situaciji zakon daje mogućnost tužiocu da, uz prvobitno postavljeni zahtjev za dosuđenje, postavi i zahtjev da sud utvrdi postojanje uslovljavajućeg odnosa (incidentni prejudicielni zahtjev za utvrđenje), ako je sud pred kojim teče parnica nadležan za takav zahtjev. Ovu mogućnost tužilac ima do zaključenja glavne rasprave kod prvostepenog suda. Tako, na primjer, u parnici radi plaćanja zakupnine, tuženi može osporiti postojanje zakupnog odnosa ili da tvrdi da je prestao postojati. Tužilac tada ima mogućnost da zahtijeva da sud utvrdi postojanje zakupnog odnosa iz koga je nastala obaveza plaćanja zakupnine.

Odluka kojom sud utvrđuje postojanje uslovljavajućeg pravnog odnosa podobna je za pravosnažnost i unosi se u izreku presude. Takvom odlukom, kojom se incidentni zahtjev usvaja, tužilac postiže da mu isti tuženi više ne može osporiti postojanje istog uslovljavajućeg odnosa u drugoj parnici. Incidentni zahtjev može biti upravljen i na negativno utvrđenje, ako je tužbeni zahtjev zasnovan na nepostojanju uslovljavajućeg odnosa, za koji tuženi tvrdi da postoji. Incidentni zahtjev za utvrđenje je nov zahtjev koji tužilac postavlja uz dosuđujući. Međutim, i pored toga, zakon izričito propisuje da se isticanje takvog zahtjeva ne smatra objektivnom

ku sa sudskom praksom, Poslovni biro, Beograd 1991, 74.

¹¹ S.Zuglia, S.Triva, 404.

¹² Vidi: Čl. 56. stav 1. ZPP.

¹³ Vidi: Čl. 57. ZPP.

preinakom tužbe. Spajanje parnica radi zajedničkog raspravljanja između istih stranaka ne dovodi ni do objektivne, ni do subjektivne kumulacije.¹⁴

2. Vrste objektivne kumulacije

Kumulacija tužbenih zahtjeva može biti kvalifikovana, obična, uslovna i eventualna. Alternativno spajanje i procesna fakultas alternativa samo su prividni oblici objektivne kumulacije.

2. 1. Kvalifikovana objektivna kumulacija

Kod kvalifikovane kumulacije tužilac u tužbi postavlja dva ili više glavna zahtjeva protiv istog tuženog sa prijedlogom da ih sud sve usvoji.¹⁵ Ova vrsta objektivne kumulacije postoji kad su svi zahtjevi povezani istim činjeničnim i pravnim osnovom (proizilaze iz istog životnog događaja na koji se primjenjuju isti materijalni propisi). To će biti slučaj kada tužilac iz osnova saobraćajne nezgode traži naknadu nematerijalne i materijalne štete. Činjenice na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev (činjenični osnov tužbe) predstavljaju jedan životni događaj iz prošlosti ili sadašnjosti ili niz takvih događaja povezanih u jednu cjelinu. Činjenični osnov mogu da čine iznijete pravno relevantne činjenice koje su među strankama sporne, činjenice utvrđene pravosnažnom osuđujućom presudom krivičnog suda, nesporne činjenice, priznate činjenice pred sudom u toku parnice i činjenice čije se postojanje po zakonu pretpostavlja. Pravni osnov su materijalni propisi pod koje treba tumačenjem podvesti utvrđeno činjenično stanje. Sud je vezan za činjenični osnov tužbe, dok nije vezan za pravni osnov, jer materijalno pravo primjenjuje po vlastitoj ocjeni.

Kada su zahtjevi povezani istim činjeničnim i pravnim osnovom, onda dolazi do atrakcije međunarodne, stvarne i mjesne nadležnosti. Kad tužba sadrži više tužbenih zahtjeva povezanih istim činjeničnim i pravnim osnovom od kojih je za neke propisana isključiva mjesna nadležnost, dolazi do atrakcije nadležnosti, pa je za suđenje u takvom sporu mjesno nadležan sud čija je nadležnost propisana kao isključiva.¹⁶ Okolnost da su kod kvalificirane kumulacije zahtjevi povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom redovito bi dovodila i do toga da bi za sve njih postojala apsolutna nadležnost sudova ako bi postojala za bilo koji od njih.¹⁷

¹⁴ Odluka Vrhovnog suda Hrvatske Rev.644/88 od 10.11.1988. godine, M.Dika, J.Čizmić, 520.

¹⁵ Vidi: čl. 55 st. 1 ZPP.

¹⁶ Odluka Saveznog suda Grs. 64/85 od 13.VI 1985., R.Petaković 27.

¹⁷ J.Čizmić, *Komentar zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Privredna štampa d.o.o. Sarajevo, Sarajevo 2009, 156.

Pored toga, što svi zahtjevi moraju biti povezani istim činjeničnim i pravnim osnovom, dodatni je uslov za postojanje kvalifikovane kumulacije da je za sve zahtjeve predviđena ista vrsta postupka. Nije dopuštena kumulacija zahtjeva za koje nije propisana ista vrsta postupka.¹⁸ Ne mogu se spojiti zahtjevi koji se rješavaju po opštim pravilima parničnog postupka sa zahtjevima koji se rješavaju po posebnim pravilima parničnog postupka (npr. parnica za naknadu štete i smetanje posjeda). Ako ova procesna pretpostavka nije ispunjena, sud neće odbaciti tužbu, već će postupke razdvojiti i o zahtjevima posebno odlučiti. Međutim, u porodičnim stvarima dopuštena je kumulacija zahtjeva za koje nije propisana ista vrsta postupka (bračne parnice sa povjeravanjem zajedničke malodobne djece).

2. 2. Obična objektivna kumulacija

Tužilac u jednoj tužbi može istaći dva ili više glavnih zahtjeva protiv istog tuženog sa prijedlogom da ih sud sve usvoji i kada zahtjevi nisu povezani istim činjeničnim i pravnim osnovom (proizilaze iz različitih životnih događaja na koje se primjenjuju različiti materijalni propisi). Za svaki od postavljenih zahtjeva potrebno je utvrditi odgovarajuće činjenično stanje da bi se o njima moglo odlučiti. Uslov za ovakvo postupanje tužioca je da je isti sud stvarno nadležan za svaki od istaknutih zahtjeva i da je za sve zahtjeve određena ista vrsta postupka, kao i da sud ocijeni da isticanje takvih zahtjeva doprinosi ekonomičnosti postupka.¹⁹ Kriteriji stvarne nadležnosti gube na značaju u novom parničnom postupku s obzirom da je za sve parnične predmete u prvom stepenu predviđena nadležnost općinskog suda.²⁰ Svi ovi uslovi moraju biti kumulativno ispunjeni. Ako u istoj tužbi ima više glavnih zahtjeva (objektivna kumulacija), za koje je nadležan isti sud, tuženi se ne može protiviti da se o njima istovremeno presudi.²¹ Ako sud ocijeni da isticanje više tužbenih zahtjeva u jednoj tužbi ne doprinosi ekonomičnosti postupka, najkasnije na pripremnom ročištu donijet će rješenje o razdvajanju postupaka.

Kod obične objektivne kumulacije dolazi do atrakcije mjesne i međunarodne nadležnosti. Ako sud utvrdi da za svaki od zahtjeva nije stvarno nadležan, onda će se oglasiti stvarno nenadležnim za odgovarajuće zahtjeve i nakon pravosnažnosti rješenja predmet ustupiti stvarno nadležnom sudu. Ukoliko sud utvrdi da nije apsolutno nadležan za koji od

¹⁸ G. Stanković, 305.

¹⁹ Vidi: čl. 55. st.2 ZPP

²⁰ Z. Kulenović, *Komentari Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske*, Privredna štampa d.o.o. Sarajevo 2009, 96.

²¹ Odluka Višeg privrednog suda Srbije, Pž.3082/73, M. Janković 246.

zahtjeva, rješenjem će se oglašiti apsolutno nenadležnim, ukinuti provedene radnje i odbaciti tužbu.

2. 3. Uslovna objektivna kumulacija

Tužilac u istoj tužbi može istaknuti više zahtjeva protiv istog tuženog, tako da sud prihvati i pomoćni zahtjev ako prihvati prethodni zahtjev. Prihvatanje prethodnog zahtjeva je uslov za prihvatanje pomoćnog zahtjeva. Tužilac na ovaj način traži od suda da prihvati sve istaknute zahtjeve. Radilo bi se o kumulaciji zahtjeva, jer bi ih tužitelj isticao tražeći da ih sud sve prihvati; veznik koji bi ih spajao bio bi „i“. ²² Slučaj uslovne objektivne kumulacije postoji kada jedan bračni drug traži razvod braka, a ukoliko sud taj zahtjev prihvati, traži i da se dosudi istaknuti zahtjev za supružničko izdržavanje ili kada se tužbom za utvrđivanje očinstva i materinstva traži da se odluči i o zaštiti i odgoju i izdržavanju malodobnog djeteta. U svim ovim slučajevima bi dolazilo do atrakcije međunarodne, stvarne i mjesne nadležnosti za pomoćni zahtjev. O svim postavljenim zahtjevima sud odlučuje jednom presudom tako što prvo mora odlučiti o prethodnom zahtjevu, pa tek onda o pomoćnom zahtjevu. Postavljene zahtjeve sud može usvojiti ili odbiti, zavisno od ocjene prihvaćenih dokaza koje su stranke izvele na glavnoj raspravi.

2. 4. Eventualna objektivna kumulacija

Eventualna kumulacije se razlikuje od kvalifikovane i obične kumulacije po tome što tužilac ne traži da sud usvoji sve kumulirane zahtjeve prema istom tuženom, već samo jedan od više kumuliranih zahtjeva. Više zahtjeva mogu biti u takvom međusobnom odnosu da se prema tuženom može usvojiti samo jedan od njih, jer se istaknuti zahtjevi međusobno isključuju. ²³ Tužilac može dva ili više tužbenih zahtjeva istaći u jednoj tužbi, tako da sud usvoji sljedeći od tih zahtjeva ako nađe da onaj koji je ispred njega istaknut nije osnovan, samo ako se radi o zahtjevima koji su u takvom međusobnom odnosu da se prema tuženom može usvojiti jedan od njih, jer se ti zahtjevi međusobno isključuju. ²⁴

Da bi eventualna kumulacija bila dopuštena moraju se kumulativno ispuniti tri procesne pretpostavke. Prvo, svi istaknuti zahtjevi moraju biti u međusobnoj vezi. Drugo, sud mora biti stvarno nadležan za svaki od

²² J.Čizmić, 157.

²³ S.Zuglia, S.Triva, 416.

²⁴ Odluka Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. 59/94, R.Čosić, T.Krsmanović, *Aktuelna sudska praksa iz Građansko-procesnog prava*, Poslovni biro, Beograd 2003, 72.

zahtjeva, pa se može zaključiti da bi dolazilo do atrakcije mjesne i međunarodne nadležnosti. Treće, za sve zahtjeve mora biti predviđena ista vrsta postupka. Ako sud utvrdi da nije ispunjena bilo koja od pretpostavki, tužbu bi trebao odbaciti, jer ne postoji mogućnost razdvajanja zahtjeva radi odvojenog raspravljanja i odlučivanja mimo redoslijeda koji je odredio tužilac.

Kod eventualne kumulacije postoji prethodni ili glavni zahtjev i slijedeći ili eventualni (pomoćni) zahtjev, jedan ili više njih. Eventualno spajanje moguće je samo u onim sporovima u kojima tužilac osnovni i pomoćni zahtjev kao eventualni, zasniva na istoj ili bitno istovrsnom činjeničnom stanju.²⁵ Istaknuti glavni zahtjev i eventualni moraju biti u međusobnoj vezi. Naprimjer, glavni zahtjev je radi utvrđenja da pravo stvarne služnosti ne postoji, a ukoliko sud utvrdi da je pravo stvarne služnosti stečeno pravnim poslom ili dosjelošću, ističe se eventualni zahtjev radi prestanka prava stvarne služnosti koja je postala nepotrebna zbog izgrađenog javnog puta ili kada tužilac traži poništenje ugovora o poklonu zbog mane volje, a ako sud utvrdi da taj razlog rušljivosti ne postoji, onda traži opoziv ugovora o poklonu zbog grube neblagodarnosti tuženog kao poklonoprimca. Prema tuženom se može usvojiti samo jedan istaknuti zahtjev (glavni ili eventualni), jer se ti zahtjevi međusobno isključuju. Eventualnim spajanjem tužilac izbjegava drugu parnicu do koje može doći ako tužbu ograniči na jedan zahtjev i ovaj se pokaže kao neosnovan.²⁶

Eventualni zahtjev ne može se istaći samostalno, već samo uz glavni zahtjev. Sud a priori odlučuje o glavnom zahtjevu, a tek supsidijarno o eventualnom zahtjevu. Odnos između glavnog i eventualnog zahtjeva je odnos procesnog inkompatibiliteta i vremenskog prioriteta. O glavnom i eventualnom zahtjevu može se istovremeno raspravljati, ali se ne može istovremeno odlučiti. Sud mora prvo odlučiti o osnovanosti glavnog zahtjeva, a u slučaju odbijanja tog zahtjeva, tek onda o osnovanosti eventualnog zahtjeva. U pravilu, sud bi trebao dopustiti istovremeno raspravljanje jer će znatan dio izvedenih dokaza za glavni zahtjev biti relevantan i za eventualni zahtjev. Sa odbijanjem glavnog zahtjeva može se izjednačiti odbacivanje tužbe u odnosu na glavni zahtjev i povlačenje tužbe u odnosu na glavni zahtjev. U oba slučaja u odnosu na tužbeni zahtjev bio bi ispunjen uslov da prethodni zahtjev nije prihvaćen. Ako je prethodni zahtjev odbačen trebalo bi da sud, prije nego što pređe na raspravljanje o sledećem zahtjevu, zatražiti od tužioca da se izjasne o nastaloj procesnoj situa-

²⁵ B. Čalija, S. Omanović, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet, Sarajevo 2000, 197.

²⁶ G. Poznić, 331.

ciji, jer je sada otpala specifična uslovna kumulacija zahtjeva.²⁷ Zakonom je određena nepotpuna atrakciona nadležnost za eventualni zahtjev, tako da je isti mjesno nadležan sud koji je mjesno nadležan za prvenstveni tužbeni zahtjev.²⁸

Tužilac će uz glavni zahtjev istaknuti i eventualni zahtjev kada nije siguran da će sud utvrditi isto činjenično stanje na kome se zasniva tužba, pa iz tog drugačijeg činjeničnog stanja proizilazi drugačija pravna kvalifikacija ili kada se činjenično stanje na kome se zasniva eventualni zahtjev ne razlikuje od onog na kome se zasniva glavni zahtjev, ali je moguća drugačija pravna kvalifikacija istih pravno relevantnih činjenica. Isticanjem više tužbenih zahtjeva, po redoslijedu koji je odredio tužilac, unaprijed se sprečava mogućnost da sud, u dvije različite parnice odbije oba zahtjeva zbog različite pravne kvalifikacije tužbenog zahtjeva.

O eventualnom zahtjevu sud će odlučiti samo ako prethodno odbije glavni zahtjev. Za odlučivanje o eventualnom zahtjevu nije uslov da glavni zahtjev bude pravosnažno odbijen. Čim sud odbije glavni zahtjev može odmah odlučiti i o eventualnom zahtjevu nečekajući pravosnažnost ranije odluke, što je u službi ekonomičnosti postupka. Kada sud utvrdi da je glavni zahtjev neosnovan, a eventualni osnovan, istom presudom će odbiti glavni zahtjev, a usvojiti će eventualni zahtjev. Ako sud utvrdi da je glavni zahtjev osnovan, onda neće ni odlučivati o eventualnom zahtjevu. O ostalim zahtjevima ne treba ni odlučivati u dispozitivu odluke, jer su oni postavljeni samo uvjetno, za slučaj da prethodni ne bude osnovan.²⁹ Neodlučivanje o zahtjevu, koji se nalazi iza onog koji je usvojen, ne predstavlja povredu odredaba parničnog postupka iz člana 2. stav 1. u vezi sa članom 209. ZPP po kome je sud dužan odlučiti o svim istaknutim zahtjevima. Eventualni zahtjev je istaknut uz rezolutivni uslov za slučaj da glavni zahtjev bude odbijen, pa će sud deklarativnim rješenjem utvrditi da eventualni zahtjev nije ni bio istaknut. Presuđenjem da je prvo postavljeni ili prethodni zahtjev osnovan, dalji (eventualni) zahtjevi postaju bespredmetni i to se saopštava u presudi.³⁰ Ukoliko je tužilac istakao više eventualnih zahtjeva, usvajanjem prvog po redu eventualnog zahtjeva isključuje se obaveza suda da odlučuje o drugom, trećem ili svakom daljem eventualnom zahtjevu. Odbijanje prvog eventualnog zahtjeva je uslov za

²⁷ S.Zuglia, S.Triva, 417.

²⁸ R.Petaković, *Komentar Zakona o parničnom postupku sa sudskom praksom*, Poslovni biro Beograd, 1991, 74.

²⁹ S.Zuglia, S.Triva, 416.

³⁰ Odluka Vrhovnog suda Hrvatske, Gž. 1589/75, T.Ralčić, V.Tanasković, *Zakon o parničnom postupku sa komentarom i sudskom praksom*, Književne novine, Beograd 1977, 369.

odlučivanje o slijedećem eventualnom zahtjevu. Ukoliko sud ustanovi da je prvi eventualni zahtjev neosnovan, presudom će ga odbiti, a po drugom će takođe odlučiti istom presudom (usvojiće ga ili će ga odbiti).³¹ Kada sud utvrdi da nije osnovan glavni zahtjev, kao ni eventualni zahtjev, onda će istom presudom odbiti sve zahtjeve.

3. Kriteriji razlikovanja pojedinih vrsta objektivne kumulacije

Tužilac može pogrešno ocijeniti istaknute zahtjeve zbog čega je bitno da sud ima odgovarajuće stručno znanje za pravilnu ocjenu o kojoj se vrsti objektivne kumulacije radi u konkretnom predmetu spora. Kod kvalifikovane i obične kumulacije tužilac predlaže da sud usvoji sve glavne zahtjeve koje povezuje veznik „i“. Obje vrste objektivne kumulacije su kumulativne i izvorne. Kod eventualne kumulacije tužilac predlaže da sud usvoji eventualni zahtjev, ako prethodno utvrdi da glavni zahtjev nije osnovan. Glavni i eventualni zahtjev se međusobno isključuju po materijalnom pravu, pa je moguće usvojiti samo jedan od njih koje povezuje veznik „ili“.

Razlika između eventualne i uslovne objektivne kumulacije je u tome što kod eventualne kumulacije tužilac traži od suda da prihvati samo jedan zahtjev - glavni ili eventualni. Kod uslovne kumulacije tužilac traži od suda da prihvati sve zahtjeve tako što je usvajanje prethodnog zahtjeva uslov za usvajanje pomoćnog zahtjeva. Sve istaknute zahtjeve povezuje veznik „i“. Uz ovako izgrađene kriterije sud će biti u mogućnosti da istaknute zahtjeve pravilno ocijeni i zaključi o kojoj se vrsti objektivne kumulacije radi u konkretnom predmetu spora, nevezano za eventualnu pogrešnu ocjenu tužioca.

4. Primjena eventualne kumulacije u sudskoj praksi

Od svih vrsta objektivne kumulacije samo eventualna kumulacija u sudskoj praksi nailazi na određene poteškoće i pogrešnu primjenu, što je posljedica nepotpunog zakonskog rješenja u pogledu pravila odlučivanja. U sudskoj praksi zabilježeni su slučajevi pogrešnog odlučivanja o eventualnom zahtjevu, tako što je sud usvojio eventualni zahtjev, a da prethodno nije odlučio o glavnom zahtjevu, što je u suprotnosti sa izloženim pravilima odlučivanja.

O narednom (eventualnom) tužbenom zahtjevu sud će odlučivati samo ako odbije glavni, odnosno prethodni.³² U obrazloženju sudske

³¹ M.Janković, 245.

³² Odluka Vrhovnog suda BiH, broj: Pž-477/89 od 22.03.1990.godine, P.Krsmanović, *Praktikum za parni-*

odluke je navedeno da je tužilac zahtijevao da sud obaveže tuženog da mu preda u posjed poslovni prostor, a ako se takav zahtjev pokaže kao neosnovan, da mu naknadi štetu u određenom novčanom iznosu. Ovim je tužilac istakao glavni i eventualni tužbeni zahtjev, ali je prvostepeni sud usvojio eventualni zahtjev, a da prethodno nije odlučio o glavnom zahtjevu. Odredbom stava 2. člana 188. ZPP je predviđeno da tužilac može dva ili više tužbena zahtjeva u međusobnoj vezi istaći u jednoj tužbi, tako da sud usvoji slijedeći od tih zahtjeva, ako nađe da onaj koji je ispred njega istaknut nije osnovan. Proizilazi da prvostepeni sud nije mogao da odlučuje o sljedećem eventualno postavljenom tužbenom zahtjevu, ako prethodno nije odlučio o prvom zahtjevu, te je na taj način počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka.³³

Zabilježen je slučaj da sud istom presudom usvoji glavni zahtjev, a odbije eventualni zahtjev o kome nije ni trebalo meritorno odlučivati.³⁴ Ovakvim pogrešnim postupanjem suda, kada izrekom presude usvoji glavni zahtjev, pa i pored toga meritorno odbije eventualni zahtjev, daje se mogućnost tužiocu za ulaganje žalbe na odbijajući dio tužbenog zahtjeva. Eventualno podnijetu žalbu prvostepeni sud bi trebao odbaciti kao nedopuštenu, jer je udovoljio tužbenom zahtjevu tužioca, ali se nepotrebno angažuje djelatnost suda samo zbog toga što je pogrešno postupio. Na odbačenu žalbu tužilac bi imao pravo žalbe drugostepenom sudu čija se djelatnost takođe nepotrebno angažuje. Pogrešno je postupanje i kada sud usvoji prvi eventualni zahtjev, a odbije sve ostale eventualne zahtjeve o kojima nije ni trebalo meritorno odlučivati. U suprotnosti je sa izloženim pravilima odlučivanja kada sud stavom prvim izreke presude usvoji eventualni zahtjev, a stavom drugim izreke presude odbije glavni zahtjev, iako je po redoslijedu odlučivanja trebalo stavom prvim izreke presude odlučiti o glavnom zahtjevu, a u slučaju odbijanja stavom drugim odlučiti o eventualnom zahtjevu.³⁵ Česta je i pojava da se umjesto termina eventualni zahtjev koristi termin alternativni zahtjev koji ne odgovara tužbi u kojoj je istaknuto više zahtjeva u supsidijaritetu.

5. Nastanak parnice

Podnošenjem tužbe sa kumuliranim (spojenim) tužbenim zahtjevima i dostavom tužbe tuženom, dolazi do nastanka parnice u pogledu svih

CU, Privredna štampa d.o.o., Sarajevo 2010, 197.

³³ Odluka Višeg privrednog suda Beograd, Pž. 2043/84, V.Ristić, M.Ristić, *Praktikum za parnicu*, Savremena administracija Beograd 1989, 103 i 104.

³⁴ Presuda Općinskog suda u Tuzli broj: Ps-859/05 od 20.05.2010.godine.

³⁵ Presuda Općinskog suda u Živinicama: broj: P-105/05 od 20.06.2007.godine.

zahtjeva. Litispendencija i sva dejstva litispencije nastaju jednako povodom oba zahtjeva.³⁶ Ako je do kumulacije tužbenih zahtjeva došlo naknadno u toku parnice, onda parnica počinje teći od momenta kad je o tom zahtjevu obaviještena protivna stranka. Zasnovana parnica sprječava da se u pogledu istog zahtjeva pokrene nova parnica između istih strana (zabrana dvostruke parnice). Ukoliko nova parnica bude pokrenuta, sud će po prigovoru tuženog ili po službenoj dužnosti novu tužbu odbaciti kao nedopuštenu.

6. Slučajevi kada ne postoji objektivna kumulacija tužbenih zahtjeva

Objektivna kumulacija tužbenih zahtjeva ne postoji ni kod alternativne obaveze, ni kod procesne fakultas alternative. U oba slučaja radi se o fiktivnoj kumulaciji tužbenih zahtjeva. Kod alternativne obaveze radi se o različitim mogućnostima ispunjenja samo jednog zahtjeva, a ne više zahtjeva. Kod alternativne obaveze tužilac je ovlašten da od tuženog zahtjeva samo jedan određeni način ispunjenja, od više predviđenih načina ispunjenja obaveze (pravo izbora pripada tužiocu). Tužitelj koji je u tužbi tražio da mu tuženi ili preda stvar ili isplati određeni iznos, pa je u toku parnice primio dio utuženog iznosa, ne može više tražiti predaju stvari, jer se pristankom da primi novčani iznos očito opredjelio za drugu od alternativa navedenih u tužbi.³⁷

Tužilac prema tuženog može da istakne i više zahtjeva, s tim da se tuženi može osloboditi obaveze ispunjenjem bilo kojeg od tih zahtjeva (pravo izbora pripada tuženom). Kada pravo izbora pripada tužiocu, on svoje pravo vrši isticanjem samo jednog zahtjeva u tužbi. U slučaju kada pravo izbora pripada tuženom, onda je tužilac dužan u tužbenom zahtjevu navesti sve mogućnosti ispunjenja obaveze. Ako sud utvrdi da je tužbeni zahtjev osnovan onda će obavezati tuženog na ispunjenje svih mogućnosti, ostavljajući tuženom izbor načina na koji će se osloboditi svoje obaveze.

Kod procesne fakultas alternative zakon ovlašćuje tužioca da tuženom ponudi da mu umjesto predaje stvari ili izvršenja određene činidbe isplati određen iznos novca. U ovom slučaju sud, ukoliko ocijeni da je tužbeni zahtjev osnovan, u presudi navodi da će se tuženi isplatom novčanog iznosa osloboditi svoje obaveze. Sud ne utvrđuje da li fakultas alternativa odgovara protivvrijednosti osnovne činidbe, a tuženi nema pravnog interesa da pobija sudsku odluku u pogledu alternative.

³⁶ B. Čalija, S. Omanović, 197.

³⁷ Odluka Vrhovnog suda Hrvatske, Gž.1589/75, T. Račić, V. Tanasković, *Zakon o parničnom postupku sa komentarom i sudskom praksom*, Književne novine, Beograd 1977, 369.

7. Određivanje vrijednosti spora kod kumulativno postavljenih zahtjeva

Kada tužilac u jednoj tužbi protiv istog tuženog istakne više zahtjeva koji se zasnivaju na istom činjeničnom i pravnom osnovu, onda se vrijednost spora određuje po zbiru vrijednosti svih zahtjeva.³⁸ Ako više istaknutih zahtjeva u jednoj tužbi proizilaze iz raznih osnova ili su istaknuti protiv više tuženih, vrijednost spora se određuje prema vrijednosti svakog pojedinog zahtjeva.³⁹

8. Postupanje prvostepenog suda u slučaju objektivne i subjektivne kumulacije

Pravno je moguće da tužilac u jednoj tužbi istakne više glavnih zahtjeva protiv više tuženika. U tom slučaju postoji istovremeno objektivna kumulacija tužbenih zahtjeva i subjektivna kumulacija (pasivno suparničarstvo), zbog čega je potrebno izložiti pravila odlučivanja. Ako se radi o kvalifikovanoj i običnoj kumulaciji tužbenih zahtjeva protiv više tuženih koji imaju procesni položaj jedinstvenih suparničara, onda tužilac predlaže da sud usvoji sve zahtjeve protiv svih tuženih. Sud može presudom usvojiti sve postavljene zahtjeve protiv tuženih ili odbiti sve postavljene zahtjeve protiv tuženih, jer se spor može riješiti samo na jednak način prema svim jedinstvenim suparničarima, koji se smatraju kao jedna parnična stranka.⁴⁰

U slučaju eventualne kumulacije tužbenih zahtjeva protiv više tuženih koji imaju procesni položaj supsidijarnih suparničara, onda tužilac predlaže da sud usvoji sljedeći eventualni zahtjev prema supsidijarnom tuženom, ukoliko prethodno utvrdi da glavni zahtjev prema prvotuženom nije osnovan.⁴¹ Tužilac će na ovaj način postupiti kada nije siguran koje je od više lica u jednom životnom događaju pasivno legitimisano za postavljene zahtjeve, koje sud može odbiti tek kada utvrdi da nisu osnovani ni prema posljednjem označenom tuženom. Tužilac određuje redoslijed tuženih, ne samo po stepenu vjerovatnoće u postojanje njihove stvarne legitimacije, nego i prema interesima koje zadovoljava u postupku.⁴² Sud mora postupiti po redoslijedu postavljenih zahtjeva i redoslijedu tuženih na način kako ih je utvrdio i odredio tužilac, što je u skladu sa načelom dispozicije. Pogrešan redoslijed ne utiče na urednost tužbe.⁴³ Kad sud ocjeni

³⁸ Vidi: čl. 318. st.1. ZPP.

³⁹ Vidi: čl.318 st. 2 ZPP.

⁴⁰ Vidi: čl. 366 ZPP.

⁴¹ Vidi: čl. 363 ZPP.

⁴² Z.Ivošević, *Suparničarstvo*, Pravno-ekonomski centar, Beograd 1979, 138.

⁴³ B.Poznić, „Eventualno subjektivno spajanje tužbenih zahtjeva“, *Anali Pravnog fakulteta*, Beograd 1959, 22.

da je tužilac pogrešno odredio redosljed tuženih u tužbi, takvu će tužbu dostaviti na odgovor prvotuženom ili svim tuženima, zavisno od toga da li se opredijelio za pojedinačno ili zajedničko raspravljanje o osnovanosti postavljenih zahtjeva. U toku postupka tužilac može mijenjati određeni redosljed tuženih.⁴⁴ Tužilac nije dužan da obrazloži sudu, niti tuženima zbog čega mijenja ranije određeni redosljed tuženih. Razlog ovakvog postupanja može biti saznanje tužioca da ranije označeni prvotuženi nije pasivno legitimisan za postavljeni zahtjev, pa zbog toga kao prvotuženog označava nekog od supsidijarnih tuženih za koje je vjerovatnija pasivna legitimacija.

9. Postupanje drugostepenog suda po žalbi tuženog protiv presude kojom je usvojen eventualni zahtjev

Ako je prvostepeni sud usvojio tužbeni zahtjev tužioca prema označenom tuženom, neovisno od toga da li je prihvatio glavni ili eventualni zahtjev, tužilac nema pravni interes za podnošenje žalbe. Glavni i eventualni zahtjev međusobno se isključuju po materijalnom pravu, tako da je moguće usvojiti samo jedan od njih. Shodno tome, tužilac kod eventualne kumulacije ne može pobijati prvostepenu presudu zbog toga što sud nije usvojio sve postavljene zahtjeve u tužbi ili tokom parnice. Kada sud usvoji eventualni zahtjev, tužilac nema pravo na žalbu u odnosu na odbijajući glavni zahtjev, pa će sud eventualno podnijetu žalbu odbaciti kao nedopuštenu. Usvajanjem jednog od tih zahtjeva tužilac je uspio u parnici sa svojim tužbenim zahtjevom prema tuženom.

Problem nastaje kada samo tuženi podnese žalbu protiv presude kojom je usvojen eventualni zahtjev. U literaturi se zastupa stav da bi žalbu tuženog trebalo tretirati kao žalbu protiv cijele presude, tako da drugostepeni sud treba da ispita pobijanu presudu u cijelosti - kako u odnosu na odbijajući glavni zahtjev, tako i dosuđujući eventualni zahtjev. Prema istom shvatanju, ukoliko drugostepeni sud ustanovi da je žalba tuženog osnovana, onda bi prvostepenu presudu ukinuo u cijelosti.⁴⁵

Smatramo da je ovakvo shvatanje pogrešno i da nema uporište u ZPP. Blagovremeno podnijeta žalba sprečava da presuda postane pravosnažna u dijelu koji se pobija žalbom.⁴⁶ Drugostepeni sud ispituje prvostepenu presudu samo u onom dijelu u kome se pobija žalbom i u granicama razloga navedenih u žalbi, pazeći po službenoj dužnosti na stranačku

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ G.Stanković, 306; B.Starović, R.Keča 223, B.Poznić, 332.

⁴⁶ Vidi: čl. 203.st. 2. ZPP.

sposobnost, zastupanje i pravilnu primjenu materijalnog prava.⁴⁷ Tuženi ima pravni interes da prvostepenu presudu pobija samo u onom dijelu u kome je usvojen eventualni zahtjev, dok je u odnosu na odbijajući glavni zahtjev presuda stekla svojstvo formalne pravosnažnosti u prvom stepenu istekom zakonskog roka za podnošenje žalbe od strane tužioca ili pravosnažnošću rješenja o odbacivanju žalbe tužioca kao nedopuštene. Drugostepeni sud nema zakonsko ovlaštenje da ispituje i mijenja nepobijani pravosnažni dio presude (stav prvi izreke presude kojom je odbijen glavni zahtjev), a time ni pravo da ukida presudu u cijelosti. Kada drugostepeni sud ocijeni da je žalba tuženog osnovana, onda može u pobijanom dijelu prvostepenu presudu (kojom je usvojen eventualni zahtjev-stav drugi izreke), preinačiti ili ukinuti ili zakazati raspravu pred drugostepenim sudom, ukoliko su za to ispunjeni zakonski uslovi.⁴⁸

10. Postupanje drugostepenog suda u slučaju objektivne i subjektivne kumulacije kada se žali samo supsidijarni tuženi na dosuđujući eventualni zahtjev

Kada tužilac istakne više različitih zahtjeva protiv više tuženih koji su supsidijarni suparničari, onda mora odrediti redoslijed odlučivanja o postavljenim zahtjevima i redoslijed odlučivanja o tuženim. Kada su zahtjevi različiti, prvi ima značaj glavnog, a drugi eventualnog zahtjeva. I onda kada tužilac postavlja različite zahtjeve prema supsidijarnim suparničarima, njegov je interes prvenstveno usmjeren prema prvotuženom u odnosu na koga postavlja glavni zahtjev. Postavljeni zahtjev prema drugotuženom i svakom daljem tuženom je eventualni. Tužilac traži od suda da na prvom mjestu usvoji glavni zahtjev prema prvotuženom, a u slučaju odbijanja, da usvoji eventualni zahtjev prema supsidijarnom tuženom (drugotuženom i svakom narednom tuženom do posljednjeg tuženog), zbog čega je nužno izložiti pravilo odlučivanja kad je zahtjev tužioca prema prvotuženom odbijen kao neosnovan, a žali se samo supsidijarno tuženi na dosuđujući eventualni zahtjev.

U sudskoj praksi problem nastaje kada prvostepeni sud odbije tužioca sa zahtjevom prema prvotuženom na koju presudu se ne žali tužilac, a usvoji zahtjev prema drugotuženom koji podnese žalbu. S tim u vezi postavlja se suštinsko pitanje da li u takvoj situaciji drugostepeni sud povodom žalbe drugotuženog, koju je usvojio kao osnovanu, može da ukine presudu koja se odnosi i na prvotuženog? Kada sud u slučaju supsidijar-

⁴⁷ Vidi čl. 221 ZPP.

⁴⁸ O razlozima za preinačenje presude vidi čl. 229. ZPP, o razlozima za ukidanje presude vidi čl. 227., a o razlozima za zakazivanje rasprave pred drugostepenim sudom vidi čl. 217. st. 2. ZPP.

nog (eventualnog) suparničarstva, istovremeno odluči o zahtjevu prema oba tužena, tako što zahtjev odbije prema prvom, a uvaži prema drugom tuženom, takva presuda se, povodom žalbe drugotuženog mora razmatrati kao cjelina, jer to nalaže povezanost i uslovljenost zahtjeva o kojima se odlučuje i tužiočev materijalno - pravni interes, zbog koga je ovaj institut i ustanovljen. Ukidanjem presude u odnosu na drugotuženog, ponovo nastaje tužiočev interes za raspravljanje o eventualnoj obavezi prvotuženog, pa treba ukinuti presudu i u dijelu koji se odnosi na prvotuženog, iako tužilac nije izjavio žalbu.⁴⁹ Kada se po tužbi iz člana 197. ZPP usvoji supsidijarno postavljeni tužbeni zahtjev prema drugotuženom, a prema prvotuženom tužbeni zahtjev odbije, onda, ako viši sud rješavajući po žalbi drugotuženog nađe da se prvostepena presuda u dosuđujućem dijelu treba ukinuti – ima ukinuti tu presudu i u dijelu kojim je odbijen tužbeni zahtjev prema prvotuženom, bez obzira što tužilac nije izjavio žalbu protiv toga dijela prvostepene presude, jer su ovakvi tužbeni zahtjevi međusobno nerazdvojni.⁵⁰

Analizom navedenih odluka najviših sudova iz ranijeg perioda može se zaključiti da sud o osnovanosti postavljenog zahtjeva prema svim supsidijarnim suparničarima odlučuje jednom presudom, da se pri odlučivanju o pravnim lijekovima primjenjuju pravila jedinstvenih suparničara o pridružnom dejstvu žalbe i da je moguće ukinuti presudu i kada je nastupila pravosnažnost u odnosu na prvotuženog.

Polazeći od toga da je supsidijarno suparničarstvo, po svojoj pravnoj prirodi, najbliže običnom suparničarstvu prema kome je svaki od suparničara samostalna stranka u parnici i da o osnovanosti postavljenog zahtjeva prema svakom od supsidijarnih suparničara sud odlučuje posebnim presudama, smatramo da je ovakvo pravno stanovište pogrešno, jer sud nema zakonsko ovlaštenje da ispituje i mijenja pravosnažnu presudu prema prvotuženom na koju se tužilac nije žalio. Prvostepena presuda je u tom dijelu stekla svojstvo formalne pravosnažnosti u prvom stepenu istekom zakonskog roka za ulaganje žalbe.⁵¹ Isključivi propust tužioca koji se nije žalio na odbijajući dio tužbenog zahtjeva u odnosu na prvotuženog, ne može se ispravljati povredom načela dispozitivnosti koje obavezuje i drugostepeni sud pri odlučivanju o žalbi. Supsidijarno suparničarstvo je samo po sebi pravna konstrukcija ustanovljena u interesu tužioca koja mu daje ovlaštenje da postavi i uslovni zahtjev prema supsidijarnom tuže-

⁴⁹ Odluka Vrhovnog suda BiH, broj Pž. 243/86. od 27. novembra 1986. godine, Bilten sudske prakse Vrhovnog suda BiH, broj 1/1987, 46.

⁵⁰ Odluka Vrhovnog suda Jugoslavije, Gž.83/65, T.Ralčić, V.Tanasković, 400.

⁵¹ Vidi: čl.203. st. 2. i 221. ZPP.

nom, zbog čega bi prihvatanje ovog pogrešnog pravnog stanovišta samo značilo da se ustanovljava nova konstrukcija o mogućem pridružnom dejstvu žalbe koja ima odložno dejstvo i za tužioca koji se nije žalio. Ovakva mogućnost postoji samo kod jedinstvenih suparničara koji se smatraju kao jedna parnična stranka, tako da ako pojedini suparničari propuste koju parničnu radnju, učinak parničnih radnji koje su poduzeli drugi suparničari proteže se i na one koji te radnje nisu poduzeli. Kad se radi o običnom, a ne o jedinstvenom suparničarstvu svaki od suparničara je samostalna stranka i njegove radnje ili propuštanja ne koriste, niti štete drugim suparničarima. U slučaju suparničarstva koje nije jedinstveno, svaki suparničar može pobijati presudu žalbom samo u dijelu koji se na njega odnosi. Kada suparničari nisu jedinstveni, a samo jedan od njih izjavi žalbu protiv prvostepene presude, ta presuda će postati pravosnažna u odnosu na drugog suparničara koji se nije žalio.⁵² Kako je supsidijarno suparničarstvo po svojoj pravnoj prirodi najbliže običnom suparničarstvu, ne može se primijeniti pravilo o pridružnom dejstvu žalbe suparničara koji je po redu obavezivanja drugi i ukinuti pravosnažni dio presude na koji se tužilac nije žalio.

11. Kritički osvrt na sadašnje zakonsko rješenje objektivne kumulacije sa prijedlogom *de lege ferenda*

Objektivna kumulacija tužbenih zahtjeva ustanovljena je u pravnom sistemu FNRJ odredbom člana 176. Zakona o parničnom postupku.⁵³ Svi kasniji zakoni o parničnom postupku sadržavali su identični zakonski tekst, kao i sadašnji Zakon o parničnom postupku koji jedino uvodi i dodatni kriterij ekonomičnosti postupka kod obične kumulacije.

Sadašnja zakonska rješenja objektivne kumulacije svojim kvalitetom ne zadovoljavaju, zbog čega je potrebno izvršiti odgovarajuću doradu. Pogrešna primjena ovog procesnog instituta u sudskoj praksi, kako u prvostepenom postupku, tako i drugostepenom postupku, ukazuje da je nužno propisati dopunska pravila odlučivanja kako bi se spriječilo nezakonito postupanje sudova. Za postupak pred prvostepenim sudom trebalo bi dopuniti pravila o eventualnom spajanju tužbenih zahtjeva, tako da će sud na prvom mjestu meritorno odlučiti o glavnom zahtjevu, a da neće meritorno odlučivati o eventualnom zahtjevu, ukoliko usvoji glavni zahtjev, niti o slijedećem eventualnom zahtjevu, ukoliko usvoji prethodni eventualni zahtjev.

⁵² Odluka Vrhovnog suda Hrvatske, Gzz. 40/86. od 3. lipnja 1976, Z. Kulenović, 596.

⁵³ Ovaj Zakon objavljen je u "Službenom listu FNRJ" broj 4/1957.

U postupku pred drugostepenim sudom trebalo bi u slučaju istovremenog postojanja eventualne kumulacije tužbenih zahtjeva i subjektivne kumulacije dopuniti pravila odlučivanja, kada se radi o supsidijarnim suparničarima. Prilikom odlučivanja samo o žalbi supsidijarnog tuženog treba primijeniti pravila o običnom suparničarstvu, a ne o pridruženom dejstvu žalbe koja veže samo za jedinstvene suparničare, tako da drugostepeni sud ispituje prvostepenu presudu po žalbi stranke koja ima pravni interes samo u pobijanom dijelu u kome je može potvrditi, preinačiti ili ukinuti.

ZAKLJUČAK

Polazeći od toga da je tužba dispozitivna parnična radnja kojom se pokreće parnični postupak, od volje tužioca takođe zavisi da li će u jednoj tužbi protiv istog tuženog ili više tuženih istaći samo jedan glavni zahtjev ili će spojiti više glavnih zahtjeva i na taj način tražiti da sud raspravi i odluči o više spornih odnosa u jednoj parnici između istih stranaka. Ako se tužilac naknadno odluči za isticanje više glavnih zahtjeva u toku parnice, onda se takvo postupanje reguliše i pravilima drugih procesnih ustanova, prvenstveno objektivnim preinačenjem tužbe i isticanjem incidentnog tužbenog zahtjeva. Kada sud odluči da izvrši spajanje postupaka koji su pokrenuti samostalnim tužbama u cilju zajedničkog raspravljanja, takvo postupanje suda ne spada u procesni institut objektivne kumulacije.

Objektivnu kumulaciju tužbenih zahtjeva može pratiti i subjektivna kumulacija stranaka gdje tužilac traži da se svi glavni zahtjevi usvoje prema više tuženika ili samo prema pojedinim tuženima, po redoslijedu koji je odredio tužilac. U ovoj situaciji sud će na prvom mjestu utvrditi osnovanost glavnog zahtjeva koji je prioritetno istaknut prema prvotuženom, a tek supsidijarno osnovanost eventualnog zahtjeva prema drugotuženom i svakom narednom tuženom. Suprotno postupanje suda značilo bi prekoračenje postavljenog zahtjeva i povredu odredaba parničnog postupka.

Eventualno spajanje tužbenih zahtjeva je modalitet tužbenog zahtjeva koji u sudskoj praksi stvara poteškoće zbog nepotpunih zakonskih pravila odlučivanja. U tom smislu trebalo bi propisati dopunska pravila odlučivanja kako bi se izbjeglo pogrešno postupanje prvostepenog suda, a takođe i pravila žalbenog postupka koja bi bila u skladu sa načelom dispozicije, prema kome drugostepeni sud ispituje prvostepenu presudu samo u pobijanom dijelu, po žalbi žalitelja koji ima pravni interes za podnošenje žalbe.

OBJECTIVE CUMULATION OF LAWSUIT CLAIMS

ABSTRACT

The objective cumulation of lawsuit claims is a processing institute, which allows a plaintiff to propound multiple claims against the same defendant or multiple defendants in one suit or during litigation. This paper discusses possible ways of establishing objective cumulation, different kinds of objective cumulation, criteria for distinguishing certain types of objective cumulation, rules of procedure of the court when it comes to the possible cumulation, the application of any accumulation in case law, occurrence of litigation when it comes to objective cumulation, cases where there is an objective cumulation, determination of the value of the dispute in relation to the cumulative lawsuit claims, procedure of first-instance court in the case of objective and subjective cumulation, procedure of appeal court judgment against the defendant's first instance judgment upholding the eventual application, procedure of appellate court in the case of simultaneous accumulation of objective and subjective claims, when only the defendant complains on subsidiary adjudging eventual request, a critical review of the current legal solution regarding accumulation of objective proposal *de lege ferenda*.

Key words: Propounding several major claims against one or more defendants, determination of order of claims and defendants, the attraction of jurisdiction.